

waarvan de meeste al jongen hadden, werd hier ook nog een overvliegende Zwarte Stern gezien. Vanaf de Houtribsluizen moesten we een stukje terugrijden naar de Knardijk. Vanaf de Knardijk hebben we een wandeling gemaakt door de rietvelden naar de schuilhut "De Grauwe Gans". Ook tijdens deze wandeling werden er enkele Blauwborsten gehoord en gezien. Ondanks de hoge waterstand in het gebied lag er voor de schuilhut toch nog een zandbank droog. Hier lagen verschillende Visdieven en Kluten op te broeden, terwijl er ook al jonge Kluten rondliepen. Verder werden hier nog enkele Kleine Plevieren, Slobeenden en Grauwe Ganzen gezien.

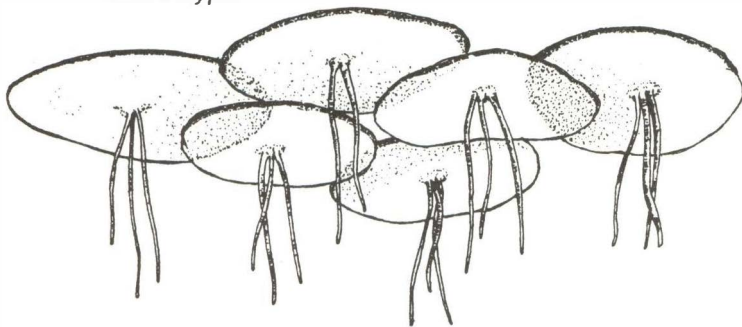
De volgend plek waar we halt hielden om te kijken was het observatiepunt aan het eind van de Praamweg. Vanaf een grote berg zand heb je daar een redelijk uitzicht over het drogere deel van de Oostvaardersplassen. Naast veel paarden en runderen zagen we een witte vlek, ver weg in het gebied. Helaas konden we er niet veel aan zien, de afstand en de trillingen van de lucht maakten ook het gebruik van de telescoop onmogelijk. Misschien was het een Grote Zilverreiger, misschien ook niet. Vlakbij, langs de Lage Vaart lag een aardige zandopspuiting. Hier bevond zich een oeverzwaluwenkolo-

nie en konden we mooi drinkende Kneuen en Groenlingen bekijken. Tevens werden hier twee Witgatjes en een Buizerd gezien. Vanaf de Praamweg zijn we via het cultuurland naar het Harderbroek, nabij Harderwijk gereden. Hier waren verschillende Bruine Kiekendieven actief. Plots kwam er een Roerdomp over het gebied aanvliegen en vloog schitterend langs ons, om vervolgens weer terug te keren achterna gezeten door een Bruine Kiekendief. Na een paar aanvallen van de kiekendief verdween de Roerdomp weer snel het riet in.

Vanaf het Harderbroek zijn we langzaam maar zeker richting huis gegaan. Nabij Zeewolde hebben we nog een korte wandeling door een bosgebied gemaakt, dit om de daglijst een beetje op te schroeven. Bij Almere reden we niet helemaal goed en kwamen we terecht op de zogenaamde boulevard van Almere-Haven. Hier hebben we op een terrasje nog even het heuglijke feit gevierd dat Jan Jacobs een nieuwe vogelsoort had waargenomen (dat betekent trakteren), waarna we terug naar Noordwijk zijn gereden. We hadden deze dag bij elkaar in de polder zo'n 85 verschillende vogelsoorten gezien, een excursie dus die zeker nog eens herhaald moet worden.

De verspreiding van waterplanten in de Duin- en Bollenstreek (deel 2)

Wim Kuyper

Veelwortelig kroos

In het vorige nummer (28e jaargang nr 2 juni 1995) werd de eerste serie van acht verspreidingskaarten van waterplanten in onze regio afgedrukt. In onderstaand artikel komen wederom een aantal waterplanten aan bod, vergezeld van acht verspreidingskaarten.

Sleutelbloemfamilie

Waterviolier - *Hottonia palustris*
(1 waarneming)

De enige bekende groeiplaats in de Duin- en Bollenstreek ligt langs de oostrand van Klein-Leeuwenhorst (Noordwijkerhout). In de jaren 1992 en 1993 kon de soort hier niet meer gevonden worden. In 1994 werden er echter weer enkele planten aangetroffen. De

groeiplaats ligt in een slootje tussen grasland en een bollenlandje.

Watergentiaanfamilie

In de streek kwam vroeger Waterdrieblad (*Menyanthes trifoliata*) voor, o.a. te Lisse (Molkenboer en Kerbert, 1840), Noordwijkerhout en in duinplassen. Tegenwoordig ontbreekt deze plant in ons gebied.

Watergentiaan - *Nymphoides peltata*
(65 waarnemingen, zie kaart)

Deze soort is regelmatig aanwezig in de gehele streek. In sommige brede wateren (zanderijvaarten) komt Watergentiaan massaal voor. Ook in sloten, komt de soort voor, maar dan in kleine aantallen. Soms is het bekend dat Watergentiaan geplant is door de mens, zoals in een vijver op het ESTEC-terrein (Noordwijk) en een sloot in de nabijgelegen wijk Rijnsoever (Katwijk).

Sterrekroosfamilie

Sterrekroos - *Callitriche div. spec.*
(74 waarnemingen, zie kaart)

De sterrekroossoorten zijn lastig te determineren. Hiervoor zijn o.a. rijpe vruchten noodzakelijk (v.d. Meijden, 1990). In het veld waren de vruchten vaak niet aanwezig, hierdoor zijn alle vondsten op 1 kaart gezet als *Callitriche spec.* In de kanalen in de Amster-

damse Waterleidingduinen komt Gewoon sterrekroos voor, evenals in de vijvers op het ESTEC-terrein (noord van Katwijk). De meeste andere vondsten betreffen waarschijnlijk ook Gewoon sterrekroos. Op Wassergeest, een landgoed ten westen van Lisse, werd op een vochtig pad in een hakhoutperceel Gevleugeld sterrekroos aangetroffen. Haaksterrekroos vonden we in 1992 in een slootje in de Katwijkse wijk Rijnsoever en langs de Beeklaan in Noordwijk.

Waterkaardefamilie

Vroeger kwam van deze familie Krabbescheer (*Stratiotes aloides*) in de streek voor. Molkenboer en Kerbert (1840) melden hem uit de buurt van Rijnsburg. Volgens een foto uit het begin van deze eeuw was de slotgracht van Teijlingen (Sassenheim) dicht begroeid met Krabbescheer.

Kikkerbeet - *Hydrocharis morsus-ranae*

(24 waarnemingen, zie kaart)

Af en toe werd deze soort aangetroffen, plaatselijk algemeen. In vele polders en in en langs de duinen konden we geen Kikkerbeet aantonen.

Smalle waterpest - *Elodea nuttallii*

(123 waarnemingen, zie kaart)

Een algemene soort.

Brede waterpest - *Elodea canadensis*

(6 waarnemingen, zie kaart)

Deze waterpestsoort werd slechts op 6 plaatsen gevonden en is dus vrij zeldzaam in de streek. Brede waterpest heeft een voorkeur voor minder vervuild water dan Smalle waterpest.

Fonteinkruidfamilie

Door Molkenboer en Kerbert worden 14 soorten fonteinkruid uit (de omgeving van) de Duin- en Bollens-treek gemeld. Een enkele determinatie is echter waarschijnlijk onjuist. Zannichellia was hun bekend uit sloten bij Noordwijk. Opvallend is de vermelding van *Ruppia* (*Ruppia maritima*): "In de sloten bij Katwijk aan Zee en in de plassen bij de buiten-duinen". Het is een zoutminnende waterplant die hier nu niet meer voorkomt. Kennelijk waren vroeger sommige wateren bij Katwijk zout genoeg voor *Ruppia*.

Paarbladig fonteinkruid - *Groenlandia densa*

(3 waarnemingen, zie kaart)

Twee vondsten komen uit de buurt van Noordwijkerhout, namelijk in een graslandsloot naast Sancta Maria en een zanderijvaart in de Noordwijkerhoutsche Geest. De soort is ook aangetroffen in de zuidpunt van het voormalige van Limburg Stirumkanaal in de Amsterdamse Waterleidingduinen.

Gekroesd fonteinkruid - *Potamogeton crispus*

(27 waarnemingen, zie kaart)

Komt verspreid voor in de gehele Duin- en Bollens-treek. Vaak maar met een enkele plant aanwezig op de onderzochte plekken.

Smalbladige fonteinkruidsoorten - *Potamogeton div. spec.*

(28 waarnemingen)

Omdat een aantal planten niet goed gedetermineerd kon worden zijn deze hier samengevoegd. Het gaat om Spits of Plat fonteinkruid en Klein, Puntig of Tenger fonteinkruid.

Schedefonteinkruid - *Potamogeton pectinatus*

(143 waarnemingen)

Dit is de algemeenste fonteinkruidsoort in de streek. Vaak in grote aantallen aanwezig op de groeiplaatsen.

Plat fonteinkruid - *Potamogeton compressus*

(1 waarneming)

Slechts 1 keer aangetroffen ten noordoosten van Rijnsbrug in de polder Elsgeest (onderzoek provincie Zuid Holland).

Puntig fonteinkruid - *Potamogeton mucronatus*

(28 waarnemingen)

Verspreid over de hele streek.

Haarfonteinkruid - *Potamogeton trichoides*

(11 waarnemingen)

Op enkele plaatsen aangetroffen.

Doorgroeid fonteinkruid

Tenger fonteinkruid - *Potamogeton pusillus*

(58 waarnemingen)

Regelmatig gevonden, vooral in het zuidoostelijk deel van het onderzocht gebied.

Drijvend fonteinkruid - *Potamogeton natans*

(18 waarnemingen)

Op een beperkt aantal plaatsen aanwezig. De plant was op deze plaatsen soms zeer algemeen.

Doorgroeid fonteinkruid - *Potamogeton perfoliatus*

(12 waarnemingen)

De waarnemingen komen uit de 2 kanalen in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Daarnaast kennen we drie groeiplaatsen (1981 en 1992) in brede sloten bij Ruigenhoek en in 1981 in de Zwetterpolder ten oosten van Noordwijk

